

Forum voor Democratie, Noord-Holland, bijdrage Joyce Vastenhouw, Commissie Economie Financiën en Bestuur 28 september 2020,

n.a.v.

Brief aan PS over advies inzake initiatiefvoorstellen tot wijziging van de Referendumverordening, 10 september 2020 (reactie GS op initiatiefvoorstellen)

Voorzitter,

FVD heeft kennisgenomen van het advies van GS op onze initiatiefvoorstellen ten aanzien van de referendumverordening.

Het constructieve voorstel van FVD wordt afgeraden. Gezien het feit dat het verbeteren van de verordening zo laagdrempelig, maar tegelijk zo revolutionair kan zijn, had een opener houding vanuit Gedeputeerde Staten meer getuigd van betrokkenheid bij de inwoners van Noord-Holland.

Graag ga ik namens FVD, in volgorde, kort in op de punten die door GS in de brief zijn genoemd.

Inleiding

GS merkt op dat de referendumverordening sinds de vaststelling in 2018 weliswaar niet tot een referendum heeft geleid, maar dat dit niet betekent dat de huidige referendumverordening niet werkt. Dat de referendumverordening enkele belemmeringen heeft, is waarschijnlijk. FVD brengt in herinnering dat de initiatiefvoorstellen alleen een aantal kleine wijzigingen beogen ter verbetering. Dit is essentieel; de ‘instrumenten’ van burgerparticipatie die de provincie noemt, zoals ‘inspreken tijdens vergaderingen’, ‘indienen van zienswijzen’ en ‘meedoen in participatietrajecten’ zijn geen goede alternatieven.

Voorstel tot wijziging artikel 4

Voorzitter, het eerste punt: wijziging van artikel 4 (de meerderheid van 30% van het totale aantal kiesgerechtigden die zich uitspreekt in het referendum). Een discussie over

‘uitkomstdrempel’ of ‘opkomstdrempel’ daargelaten – is het een feit dat er een voorwaarde gesteld wordt aan een geldige uitslag. Dit is de kwalificatie van 30% van het totale aantal stemgerechtigden. Met andere woorden: er is een drempel, en die zou er wat FVD betreft niet moeten zijn.

FVD is blij dat GS even verderop met ons van mening is dat drempels tot strategisch stemmen kunnen leiden. In dit verband noemt GS ook nog eens terecht ‘de no-show paradox’. Precies dat soort inzichten: de obstakels die drempels creëren, signaleerde Forum voor Democratie, en leidde tot deze initiatiefvoorstellen. Een ‘uitkomstdrempel’ kan daarbij leiden tot ontmoediging en onduidelijkheid bij de inwoners van Noord-Holland. FVD opteert daarom voor het weglaten van de drempel, nu de uitspraak om te beginnen slechts raadgevend is.

Ondanks deze gezamenlijke inzichten, geeft GS een negatief advies. GS merkt op dat onze *‘staten relatief kort geleden de verordening vastgesteld hebben en de uitkomstdrempel bewust [hebben] gekozen’*. Hier dient opgemerkt te worden dat PS vierjaarlijks verandert, en nu een geheel andere samenstelling heeft dan in 2018, toen de verordening werd aangenomen. Verder hebben er zich sinds 2018 verschillende maatschappelijke ontwikkelingen voorgedaan; provinciaal en nationaal, die hebben geleid tot nieuwe belangstelling voor het referendum. Het is alsof je tegen een zieke patiënt zegt: “nee, u krijgt de nieuwe beter werkende medicijnen niet, want twee jaar geleden heeft u al iets betere gekregen. Door de sterk gegroeide afstand tussen bestuur en bevolking is een directe stem meer dan ooit gewenst. Met andere woorden: de situatie is flink veranderd sinds 2018.

Voorstel tot wijziging artikel 10

Dan het tweede punt, voorzitter: wijziging artikel 10 (verlenging van de termijn voor het doen van een kennisgeving.) In de reactie op ‘voorstel tot wijziging artikel 10’ stelt GS dat een termijn van drie dagen vóór een besluit, voor het doen van een kennisgeving *‘ons inziens haalbaar’* is. FVD vraagt zich af waarop GS dit baseert, nu dit niet uit de brief blijkt. Zoals opgemerkt in de voorstellen, is het niet realistisch om te verwachten dat hardwerkende Noord-Hollanders in de praktijk continu bijhouden wat er op onze agenda staat. Ook zijn de meeste Noord-Hollanders niet bekend met het systeem van commissies en Statenvergaderingen,

en ook dát overgrote deel heeft recht op een directe stem. Daarom is de termijn van drie dagen voor een kennisgeving in de praktijk onredelijk. FVD ziet simpelweg niet wat er op tegen is om deze termijn (iets) te verlengen.

Verderop stelt GS dat zo'n verlenging van de termijn *'ongewenste bijeffecten'* heeft en laat met dit subjectieve oordeel zien wat de echte bezwaren voor GS zijn. *'Ongewenste bijeffecten'* voor wie? Voor GS overduidelijk. En wat voor bijeffecten? Gedoe? GS zit namelijk helemaal niet te wachten op vervelende Noord-Hollanders die hun zorgen uiten.

Vervolgens merkt GS op dat *'de inwerkingtreding van elk referendabel besluit standaard met twee weken zou moeten worden opgeschort in afwachting van een eventuele kennisgeving'*; en dat: *'Een dergelijke opschorting het vaststellen en implementeren van provinciaal beleid en provinciale regelgeving structureel [zal] vertragen.'* Dit is een onlogische voorstelling van zaken. Een referendabel besluit zou natuurlijk pas opgeschort hoeven te worden alleen indien en wanneer een kennisgeving gedaan wordt. Gegeven dat een referendum zeldzaam blijft, betekent dit dat slechts bij hoge uitzondering een besluit hoeft te worden opgeschort. Daarnaast vindt FVD het getuigen van bestuurlijke arrogantie, dat een eventuele vertraging van beleid een argument zou kunnen zijn tégen democratie. Bovendien geldt natuurlijk de uitzondering van artikel 11 lid 3 van de Referendumverordening 2018: dat bij referendabele besluiten waarvan *'de inwerkingtreding'* geen uitstel kan lijden, PS de inwerkingtreding kan bepalen. Deze bepaling omzeilt dus sowieso al een opschorting van de belangrijkste besluiten.

Voorstel tot wijziging artikel 14

Dan het derde punt. Wat betreft de drempel van 10.000 voor een inleidend verzoek, merkt GS op dat *'de gekozen drempel passend wordt geacht vanwege de aard van de besluiten die Provinciale Staten gewoonlijk nemen: het zijn complexe besluiten die vaak een raakvlak hebben met of direct samenhangen met andere besluiten (al dan niet van andere overheden) en die de gehele provincie raken. De gevolgen van het terugdraaien ervan kunnen zeer groot zijn.'* Dit is een opmerkelijke alinea. De referendumverordening is er juist vanwege de brede besluiten die Provinciale Staten nemen, waarvan de gevolgen voor iedere Noord-Hollander groot kunnen zijn,

op welke gebieden dan ook. Dát is democratie. FVD begrijpt dat GS liever ongestoord haar gang zou gaan, maar een democratie eist toch echt wat anders.

Dat de drempel te hoog is, blijkt simpelweg uit het feit dat de drempel één-op-één is overgenomen uit de landelijke Wet Raadgevend Referendum, en blijkt ten tweede uit de vergelijking met andere provinciale referendumverordeningen, van bijvoorbeeld Utrecht en Limburg, die lager zijn. Dit kan niet genegeerd worden. Voor het onderbouwen van de hoge drempel verwijst GS vervolgens naar het ‘Samenwerkingsprogramma Democratie Actie (BZK/VNC)’. Dit Samenwerkingsprogramma is echter een (breed) overheidsinitiatief dat pas actief is sinds november 2018, na het intrekken van het landelijke raadgevende referendum. Het is het bekende verhaal van de slager...

Verderop stelt GS dat bij andere provincies *‘nog geen ervaring is opgedaan met welke drempel dan ook’*. Hieruit concludeert FVD dat GS niet op de hoogte is van het op het moment lopende referendum-initiatief in Zeeland door Stichting Zeeland Tolvrij.[1] En, inderdaad: de Zeeuwse referendumverordening eist slechts 1.000 handtekeningen voor een inleidend verzoek.

GS sluit dit punt af met speculatieve termen als ‘ad-hoc besluitvorming’ en ‘incidentele burgerbetrokkenheid’. Door ‘incidentele burgerbetrokkenheid’ zou er geen rekenschap worden afgelegd voor de gevolgen van keuzes. *‘Korte-termijn deelbelangen prevaleren dan al gauw boven het algemeen belang op de langere termijn wat als onwenselijk wordt beschouwd.’* Naast het feit dat Noord-Hollanders geen rekenschap tegenover zichzelf hoeven af te leggen, na een referendum-resultaat - en dat burgers, ten opzichte van reguliere verkiezingen, veel méér betrokken zijn bij een referendumonderwerp - komt in dit laatste deel naar voren wat in de hele brief al doorschemert: namelijk dat Gedeputeerde Staten van Noord-Holland, tegenstander is van het referendum. FVD benadrukt dat het instrument hier zelf niet ter discussie staat: Noord-Holland hééft een mogelijkheid tot referendum. Hier liggen enkel de initiatiefvoorstellen voor, die het referendum beogen te verbeteren.

Digitale wijzigingen

Dan het punt van de digitale wijzigingen. Forum voor Democratie was verheugd met de toezegging van de Commissaris van de Koning van 15 juni 2020 om digitale mogelijkheden op te zetten, en wachten deze ontwikkelingen verder af. Wel blijft FVD kritisch en willen we benadrukken dat de digitale mogelijkheden dienen te gelden voor de drie fases: *kennisgeving, inleidend verzoek én definitief verzoek*. Voor alle inwoners van Noord-Holland moet het altijd glashelder zijn hoe een verzoek kan worden ingediend.

Kosten

Wat betreft het punt kosten merkt FVD op dat de kostenraming niet alleen speculatief en vaag is (Oekraïne-referendum en ‘navraag bij andere overheden’) maar ook ongepast. Afgezien van het feit dat per referendum gekeken kan worden naar de dekking, zouden kosten van een mogelijk referendum namelijk geen argument mogen zijn tegen het houden van een referendum. Evenmin is dit een factor die GS in dit advies zou moeten betrekken. Het referendum is immers een instrument van PS, vóór Noord-Hollanders. In die zin heeft GS gewoon niet onbevooroordeeld naar de voorstellen gekeken.

Als laatste heeft FVD vragen over de niet directe vormen van democratie. Voor dergelijke vormen van burgerparticipatie komt de CvdK begin volgend jaar met een plan, omdat er verbeteringen en vernieuwingen dienen te komen. FVD is benieuwd op welke grond en ziet hiermee dé gelegenheid voor het provinciaal referendum. Aangezien GS de kosten van een referendum bij iedere gelegenheid benoemt, is FVD natuurlijk benieuwd naar de kosten van de andere vormen.

Tot slot: Hebben Provinciale Staten wél onbevooroordeeld naar de voorstellen gekeken en gunt zij de Noord-Hollander een écht democratisch instrument? Immers, er staat een mooie paragraaf over onze bestuurscultuur en participatie in het coalitieakkoord onder hoofdstuk 5 ‘Openbaar Bestuur’. Volgende week brengt FVD de initiatiefvoorstellen in stemming, evenals een motie waarin PS haar intentie uitspreekt het ‘Bindend Provinciaal correctief referendum’ op de agenda te zetten, zodra deze landelijk kan worden ingevoerd.

Dank u hartelijk.

[1]

<https://www.omroepzeeland.nl/nieuws/122393/Provincie-saboteert-referendum-over-compensatiepakket>